

КОРАБЕЛЬ МАРІЯ ГЕОРГІЇВНА

*Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди,
доцент кафедри державно-правових дисциплін, кримінального права
та процесу, кандидат юридичних наук*

ПРАВОВІ АСПЕКТИ ВИЗНАЧЕННЯ ПОТЕРПІЛОГО В КРИМІНАЛЬНОМУ ПРАВІ ТА ПРОЦЕСІ

Комплексний правовий аналіз вивчення питання особи потерпілого змушує звернути увагу на ст. 3 Конституції України: Людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю.

Права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави. Держава відповідає перед людиною за свою діяльність. Утвердження і забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком держави» [1]. Так, в статті вбачається що захист закріплених в Конституції України прав та свобод визначають напрямки діяльності держави та у разі їх порушення передбачена кримінальна відповідальність. Тобто держава стоїть на захисті особи, що може стати потерпілим або вже такою є. Протидією вчинення кримінальних правопорушень та адміністративних проступків є реалізація принципу невідворотності відповідальності та призначення необхідного та достатнього покарання для виправлення засудженого та запобігання вчинення нових правопорушень.

В науковій роботі спробуємо звернути увагу саме на кримінально-правовий понятійний апарат визначення «потерпілий» в матеріально-му та процесуальному праві.

Правовий аналіз статей Кримінального кодексу України передбачає таке поняття як потерпілий, але не дає його визначення. Так, ст. 46 КК «Звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку з примиренням винного з потерпілим» [2] не дає визначення кого необхідно вважати потерпілим, лише в ППВСУ «Про практику застосування судами України законодавства про звільнення особи від кримінальної відповідальності» п. 4 зазначає, що «потерпілим може бути лише фізична особа, якій злочином заподіяно моральну, фізичну або майнову шкоду, яку визнано потерпілим відповідно до КПК України» [3]. Відповідність вимок КПК, на які відсилає Постанова, втратив чинність в 2012 році, що ставить під сумнів зміст Постанови та можливість її використання для роз'яснення питань застосування ст. 46 КК України. Суттєво від зазначеного в ППВСУ визначення відрізняється ст. 55 Кримінального процесуального кодексу України «Потерпілим у кримінальному провадженні може бути фізична особа, якій кримінальним правопорушенням завдано моральної, фізичної або майнової шкоди, юридична особа, якій кримінальним правопорушенням завдано майнової шкоди, а також адміністратор за випуском облігацій, який відповідно до положень

Закону України «Про ринки капіталу та організовані товарні ринки» діє в інтересах власників облігацій, яким кримінальним правопорушенням завдано майнової шкоди» [4]. З наведених вище визначень можна зробити висновок, що поняття в матеріальному та процесуальному праві суттєво відрізняється та може привести до неправильного застосування норм законодавства. Так, наприклад, особа може бути звільнена від кримінальної відповідальності на підставі відшкодування завданих нею збитків юридичній особі та примиренням з її представниками, що суперечить вимогам КК України закріпленим в ст. 46 та зазначеній вище ППВСУ. З метою попередження таких помилок в застосуванні норм кримінального законодавства необхідно доповнити КК України поняттям «потерпілий».

Обсяг наукової роботи унеможливило проведення комплексного аналізу для підготовки кримінально – правового поняття «потерпілий», але з проведеного аналізу статей Кримінального кодексу України можна зробити наступні висновки: по – перше, поняття «потерпілий» вживається в розділах «Обставини, що виключають кримінальну протиправність діяння», «Звільнення від кримінальної відповідальності» та «Призначення покарання» [2]. Із змісту статей потерпілим може бути лише фізична особа, тобто застосування норм зазначених розділів Загальної частини КК України не можуть бути використані для юридичних осіб, які закріплені в КПК України як потерпілі; по – друге, кримінальним правопорушенням заподіюватися фізична або моральна шкода виключно фізичній особі. Відповідно, потерпілим, для деяких розділів Загальної частини КК України може бути тільки фізична особа і це має бути закріплено, принаймні в примітках до ст. 46 КК, для усунення неправильного застосування кримінально – правових норм.

Список використаних джерел:

1. Конституція України <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>
2. Кримінальний кодекс України <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14?find=1&text>
3. ППВСУ «Про практику застосування судами України законодавства про звільнення особи від кримінальної відповідальності» <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0012700-05?find=1&text>
4. Кримінальний процесуальний кодекс України <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17?find=1&text>

Ключові слова: потерпілий в кримінальному праві, потерпілий в кримінальному процесі, звільнення особи від кримінальної відповідальності, кримінально-правовий понятійний апарат.

Key words: victim in a criminal law, victim in a criminal process, release of person from criminal responsibility, criminal law conceptual apparatus.